

Jesenska opazovanja v naravi

// Ivo A. Božič, Jernej Figelj, Stanislav Gomboc, Tomaž Mihelič, Franc Pohleven, Dare Šere, Metka Škornik, Tomi Trilar

v gozdu

Gozdni jereb (*Bonasa bonasia*)

V naših krajih ni veliko gnezdk, za katere bi veljalo, da jih najlaže opazujemo jeseni. Pri jerebu tej posebnosti botruje njegovo celoletno teritorialno vedenje, ki se močno izrazi jeseni, ko mladi osebki zapustijo starše. V tem času smo priče snovanju novih teritorijev mladih in pa skrbi za ohranitev starih, zasedenih teritorijev, kar seveda močno poveča verjetnost, da bomo v gozdu slišali jerebov sicer zelo tihi območni klic. Za opazovanje gozdnega jereba se je najbolje odpraviti v Alpe. Iščimo območja z jagodičjem, predvsem brusnico in malino, v sicer bujnem grmovnem in drevesnem sloju pa ne smejo manjkati iglavci za kritje. foto: Matej Vranič

ob vodi

Siva pastirica (*Motacilla cinerea*)

Siva pastirica opozarja nase s svojim elegantnim valovitim letom nad vodo ali ob vodi in z značilnim oglašanjem. Pri nas živi predvsem ob tekočih vodah po skoraj celotni Sloveniji, kjer v vdolbinah bregov ali v luknjah mostov tudi gnezdi. Rada pa zasede tudi ponujeno umetno oporo. Sive pastirice, ki se držijo večinoma posamič, pri nas ob tekočih vodah tudi prezimujejo. Takrat posamezne osebke srečamo tudi v mestih, denimo ob Grdaščici sredi Ljubljane, pri čemer določen predel ob vodi zasedajo praktično čez vso zimo in si jo tako lahko dodobra ogledamo. foto: Matej Vranič

Veliki lovkar (*Anthurus archeri*)

Veliki lovkar izvira iz Avstralije in je bil v Evropo verjetno prenesen s sporami z uvozom volne in ovac med I. svetovno vojno. Danes se množično pojavlja pri nas in po vsej Evropi. Raste od poletja do pozne jeseni v mešanih bukovih gozdovih, parkih in travnikih v bližini gozda. Dozoreli trosnjaki so podobni morski zvezdi; sprva na konici zrasli, pozneje razprti kot lovke. Na njihovi površini je temna sluzasta snov z zreliimi trosi, ki zaudarja po mrhovini. Nanjo posedajo mesarske muhe in raznašajo trose. Goba je neužitna. Po nekaterih informacijah pa naj bi delovala proti virusom in bakterijam. foto: Franc Pohleven

Oljna bučka (*Echinocystis lobata*)

Najbrž si komajda še kdo predstavlja, kakšni so bili bregovi naših rek, preden so jih naselile tujerodne invazivke, ki so skoraj izrinile avtohtono rastje. Ena izmed njih, oljna bučka, razpreda svoja do šest metrov dolga plezava stebela po obvodnem rastlinju na bregovih številnih rek v Sloveniji. V poletnih mesecih se med rahlo krpatisi listi pojavijo številna belkasta moška in ženska socvetja, na jesen se z vej povešajo sprva zeleni, ko dozorejo, pa rjavi plodovi, porasli s tankimi, nežnimi bodicami. V vsakem plodu so štiri semena, ko se iztresejo, ostanejo plodovi na suhih steblih še dolgo v zimo. foto: Branka Trčak

na travniku

Beloglavi jastreb (*Gyps fulvus*)

Beloglavi jastreb pri nas ne gnezdí. Ker pa se prehranjuje z mrhovino, ki je v naravi ni prav veliko, mora preleteti velike razdalje in stikati za hrano. Tako se večino časa prehranjuje v Sloveniji. Najlaže ga bomo opazovali ob pobočjih v dinarskem in alpskem svetu, kjer se ustvarjajo termični tokovi in kjer je dovolj drobnice, da se v Karnijske Alpe ali v Kvarner, kjer gnezdí, ne vrne s praznim želodcem. Če želite opazovati beloglavega jastreba v naravi, priporočamo, da se v dopoldanskih urah, ko se ozračje ogreva, zadržujete nekje na južnem robu Trnovskega gozda, na Volovji rebri ali pa v krnskem pogorju.

foto: Aleš Jagodnik

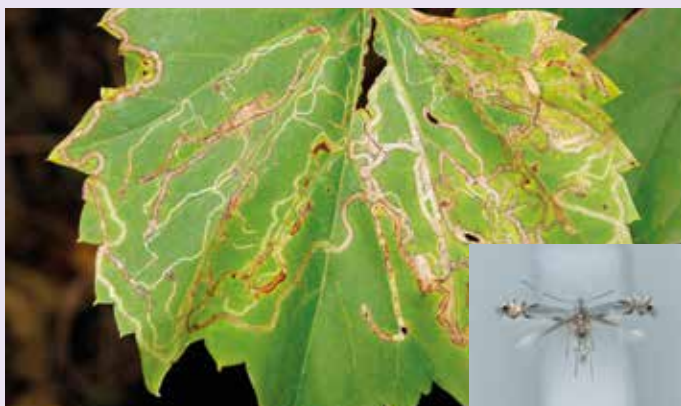
okoli našega doma

Pegam (*Bombycilla garrulus*)

Za vsakega ornitologa je srečanje s pegami posebno doživetje. K nam navadno priletijo v začetku decembra, izjemoma že konec oktobra, in ostajajo pri nas do začetka aprila. Najlaže jih opazimo sedeče na visokem drevju, od tam pa se v skupini spuščajo na različne grme s plodovi - brogovito, kalino, jerebiko ipd. Radi se prehranjujejo tudi z jabolki in plodovi bele omele. Niso plašni, s svojim značilnim oglašanjem pa vzbujajo našo pozornost. Pegami so severnjaške ptice, ki nas ne obiščejo vsako zimo, v določenih letih pa se pojavljajo v večjem številu ali v invazijah.

foto: Tone Trebar (www.naturephoto-tone.com)

Kačasti listni zavrtač vinske trte (*Phyllocnistis vitegenella*)

Ker je kačasti listni zavrtač vinske trte v tem obdobju aktiven v nočnem času, jeseni zlahka potrdimo njegovo pojavljanje predvsem po poškodbah. Čeprav gre za tujerodno vrsto, je vrsta po svoje zanimiva, saj se pojavlja le na vinski trti in se v zadnjem času še zmeraj širi po Sloveniji. Vrsto prepoznamo po dolgih kačastih izvrtinah na listu vinske trte, ki lahko prepredajo ves list. Na leto ima do štiri generacije, metuljčki pa se izležejo iz bube, ki jo najdemo na koncu izvrtine. Metuljčki prezimijo in ob brstenju vinske trte že odlagajo jajčeca na mlade liste rastlin.

foto: Stanislav Gomboc

Vinska mušica (*Drosophila melanogaster*)

Odprem pokrov koša za biološke odpadke in ven se usuje roj drobnih mušic. V oči najprej padejo velike opečnato rdeče oči in rjavkasto-rumeno telo. To so vinske mušice. Njihov razvojni krog je močno odvisen od temperature in v idealnih razmerah (25 °C) traja 8,5 dni. Samica v času svojega življenja izleže do 2.000 jajčec v odmirajoči les, gnijoče sadje ali glive. Ličinke se izležejo po 12 urah, rastejo približno štiri dni in se medtem dvakrat levijo, nato pa zabubijo in preobrazijo v odraslo mušico. Zato ni nenavadno, da jeseni iz našega koša za biološke odpadke vsakič, ko odpremo pokrov, odleti nov roj vinskih mušic.

foto: Tomi Trilar